

Önkormányzati könyvtárpolitika Olaszországban.

Szakirodalmi szemle

MOHOR Jenő

A dokumentum

Az olasz tartományi és megyei elnökök konferenciája, az olaszországi községek országos egyesülete és az olasz megyék uniója 2003 októberében egyezményt fogadott el az önkormányzatok könyvtárpolitikájának fő vonalairól, melyet a 2003 novemberében tartott IV. országos könyvtári konferencián is bemutatnak.

Preambuluma szerint az egyezményt a saját kompetenciájukba tartozó könyvtárak rendszerének kiindulási, illetve hivatkozási pontjaként, programot nyújtva alkották meg, s hasonló egyezményeket javasolnak az állammal való munkamegosztásra is, az állami közkönyvtárak, az oktatási és felsőoktatási intézmények könyvtárai, és végül az egyházi, a kulturális köz- és magánintézmények könyvtárai-

val való koordináció formáinak meghatározása érdekében.

A dokumentum az alábbiakban foglalja össze a könyvtárpolitika irányelveit az önkormányzatok számára.

1. A közkönyvtári rendszer felel minden állampolgár azon elsődleges jogáért, hogy lakóhelyétől függetlenül kielégítő információs és dokumentációs szolgáltatást élvezzen. Ily módon teremti meg az ismeretek, a gondolatok, a kultúra és az információk szabad hozzáféréseinek lehetőségét, ami az állampolgári jogok teljes és tudatos gyakorlásának alapjául szolgál, miként ezt az UNESCO közkönyvtári kiáltványa (1994) és az IFLA/UNESCO irányelvek (2001) is megkívánják.

Részletesebben a helyi szervek könyvtárai különböző mértékben és különféle formákban a következő feladatokat látják el:

- ☉ általános tájékoztatás és dokumentáció, mindenféle hordozón, az informatikai írástudást is segítve;
- ☉ a könyv és az olvasás terjesztése, valamint a kultúra és a tudás elősegítése;
- ☉ az önképzés elősegítése és az élethosszig tartó tanulás támogatása, az oktatási rendszerrel is együttműködve;
- ☉ a demokrácia kultúrájának fejlesztése, lehetővé téve az egyenlő hozzáférést az ismeretekhez, az eszmékhez és a véleményekhez;
- ☉ a helyi közösségi identitás erősítése, annak plurális, dinamikus és multikulturális dimenzióiban;
- ☉ szociális inklúzió, az információs és kommunikációs eszközök társadalmisított használatán keresztül;
- ☉ a hátrányos helyzetűek integrációja, a különféle szolgáltatások gyümölcsöző használatát gátló bármiféle akadályok megszüntetése révén;
- ☉ a helyi és nemzeti könyv- és dokumentációs örökség, valamint a szóbeli hagyomány kultúrájának megőrzése és hasznosítása.

2. A települések, megyék és tartományok úgy vélik, a területi együttműködés kell, hogy alapját képezze a könyvtári szolgáltatások tervszerű (program szerinti) fejlesztésének, melyek csak úgy tudnak kellően hatékonyak lenni, ha differenciált és koordinált szolgáltatások hálózataként vannak tervezve és irányítva.

Ennek az együttműködésnek a helyi egyezségek megkötésének lehetőségén kell alapulnia, melyek előmozdítják a közreműködés koordinálá-

sát, a gazdasági források optimalizálását, az eszközök megosztását, a szolgáltatások összehangolását és hasznosításának elősegítését.

3. A programadásnak a következő területi szintjei különböztethetők meg:

- ☉ országos: keretegyezmények az egyesített konferencia* alkalmából, a finanszírozás formáinak meghatározása, országos szolgáltatások (Olasz Nemzeti Bibliográfia – BNI, Országos Könyvtári Szolgálat – SBN, központi intézetek stb.), önálló irányítással, de a területi rendszerekkel való koordinációban, az 5. pont szerinti bizottság révén;
- ☉ tartományi: programalkotás a megfelelő jogszabályok alapján; a közkönyvtárakra vonatkozó jogszabályok és normák kidolgozása, összhangban a jelen egyezményben foglaltakkal és különös tekintettel a helyi együttműködésre¹;
- ☉ megyei, megyék és/vagy települések közti (ide értve a nagyvárosokat is): a szükségletek elemzése és a válasz megtervezése, megállapodások a szolgáltatások kooperatív irányításáról, az integráció további formái még különböző intézményi hovatartozásúak között is;
- ☉ települési: a könyvtárak irányítása az 1. pont szerinti funkciók megvalósítása érdekében, nem csak a települések és a megyék részéről, hanem az iskolák, egyházi és magán-intézmények (stb.) közreműködésével, partnerségi egyezmények lehetőségével; a szolgáltatások és a használati jogok kartájának kidolgozása.

4. Minden polgárnak joga van a megfelelő könyvtári szolgáltatáshoz. E célból azok a települések, amelyeknek nincs saját területüket ellátó saját könyvtáruk, e jog biztosítása érdekében kötelezik magukat, hogy más településekkel (egyedül,

* Az állam, a tartományok, valamint a képviselőház és a szenátus kulturális bizottságainak együttes konferenciája – M.J.

vagy közösen), vagy más, megfelelően kvalifikált szervezetekkel megállapodást kötnek.

A könyvtárak alapvető szolgáltatásainak (tájékoztatás, helyben olvasás, kölcsönzés) ingyenesnek kell lenniük.

5. Létesül egy országos bizottság, mely a települések, a megyék és a tartományok képviselőiből tevődik össze, célja a könyvtári politikák koordinálása, a jelen egyezményből következő vezérfonalak meghatározása és ellenőrzése (hitelesítése) lesz.

A bizottság felhasználhatja a szakmai szervezetek és/vagy mások szaktanácsait.

A bizottság feladata, hogy jelen dokumentum aláírásától számított 18 hónapon belül irányelveket határozzon meg az alábbi témákban:

☉ közös hatékonysági mutatók, amelyek a kínált szolgáltatások kvalitatív dinamizmusának mérését szolgálják, a 6. pont szerinti források újrafelosztásának céljából is;

☉ a statisztikai felvétel; adatok felvétele és az előzetesen kiválasztott mutatók szerint feldolgozott adatok visszajuttatása folyamatos, tartományi szinten végzett és az országos szintbe integrált tevékenység lesz (országos könyvtári statisztika), a már meglévő eszközöket és intézményeket (statisztikai intézet, könyvtáregyesület) is felhasználva.

6. A bizottság a könyvtári rendszer komplex fejlesztéséhez használható forrásokat határoz meg, és aktívan részt vesz, ugyanezen célból, a köz- és magánalapok támogatási irányainak meghatározásában is.

A bizottság meghatározza az intervenciós terveket, és összehangolja a rendelkezésre álló források felhasználását.

7. A bizottság, annak érdekében, hogy a szolgáltatások minőségének színvonala ésszerű számú év alatt elérje a nemzetközi környezetben megis-

mert színvonalat, az alábbiak vonatkozásában tervez közreműködő beavatkozást:

☉ Emberi erőforrások: a könyvtárosok, az információs és dokumentációs szakemberek képezik a rendszer legfőbb forrásait. A bizottság egyik fő célja kell, hogy legyen a képzés és a szakmai profilok összehangolása a különböző szereplők között; a szakmai egyesületek résztvevői lehetnek a tervezés és az értékelés folyamatainak.

☉ Pénzügyi erőforrások: a bizottság meg fogja vizsgálni a Pénzügyminisztériummal való megegyezés lehetőségét az épület és technológiai infrastruktúra fejlesztés finanszírozásának fő vonalairól. Ugyancsak egyezségekre kell jutni a hagyományos és az elektronikus kiadókkal a dokumentumok könyvtári beszerzésének feltételeiről.

☉ Technológiai erőforrások: a könyvtárakat a közigazgatási hálózatokba aktív partnerként (lévén hasznosítói, de előállítói is a digitális információknak, és közszolgálati funkciók elosztó pontjai is) kell bekapcsolni, és be kell vonni a közigazgatás technológiai innovációjának programjaiba.

A dokumentum 8., záró pontja megismétli a preambulum szerinti célokat, illetve a további egyezmények megkötésére vonatkozó javaslatot.

A fogadtatás

A könyvtáros szakma – legalábbis az olasz könyvtáregyesület internetes levelezőlistájának tanúsága szerint – meglehetősen visszafogottan reagált a közzétett dokumentumra. Mindazonáltal két típus jól elkülöníthető: az egyik várakozással, a másik némi szkepticizmussal és „elbűvöltség-mentesen” fogadta az új egyezményt, de van olyan is, aki „történelminek” minősíti azt. Várakozás ide, kétkedés oda, bármely könyvtárpolitikai megnyilatkozás komoly figyelmet, elemzést, értékelést érdemel. Az pedig különösen ritka, hogy a települések, a megyék és a

tartományok intézményi képviselői, együttesen és hivatalosan azzal foglalkozzanak, hogy miképpen lehetne országos szinten megvalósítani egy erőteljes könyvtárpolitikai intervenciót, és hogy végre valódi figyelmet fordítsanak a könyvtári szolgáltatásokra, azok szervezetére, elosztására és hatékonyságára. Innen tekintve szinte biztosan állítható, hogy a dokumentum az olasz egység megteremtése óta mindmáig alighanem a helyi és területi önkormányzatok első országos jelentőségű politikai cselekvése, melyet az önkormányzati fenntartású közkönyvtárak érdekében, feladataikra, működésükre, szervezeti és irányítási struktúrájukra figyelemmel hajtottak végre. Az önkormányzatok, saját könyvtárpolitikai irányelveik meghatározásával „elengedték” a könyvtárak problematikáját arról a szintről, ahová ezidáig kötve volt, a tartományok kizárólagos szintjéről. Kétségtelen, hogy a tartományok némelyike dicséretes eredményeket ért el, de nem feledhető, hogy más olasz tartományok viszont semmiféle elfogadhatót nem produkáltak, s azokban az információhoz, dokumentációhoz és az olvasmányokhoz való hozzájutás nem éppen természetes az összes polgár számára.

A dokumentum fontossága másrészt abban áll, hogy végre szembenéz mindazokkal a problémákkal és kérdésekkel, amelyek a teljes olasz könyvtári világot érintik, és fel kívánja hívni az összes intézményi érintettet, az államot, az egyetemeket és az iskolákat egy általános, koordinált és kompatibilis szervezeti struktúra megalkotására. Úgy tűnik tehát, hogy létezik egy precíz politikai szándék, mely úgy látja, Olaszországban is újjáalakítható a szektor, olyan tetterőssé, amilyen szintet Európa más országaiban már rég elért, s melynek következtében az Európai Unió kijelentheti (több szervének hivatalos dokumentumai szerint), hogy a könyvtári intézmények „a kultúrához és az információkhoz való hozzáférés legnagyobb szervezett rendszerei” és hogy „a társadalom kulturális, oktatási és tájékoztatói infrastruktúrájának alapvető fontosságú és pó-

tolthatatlan elemei, ezen felül a kulturális örökség szerves részét képezik”.

A környezet

A szóban forgó fontos dokumentum megértéséhez, interpretálásához, és rejtett hozadékaik kifejtéséhez hasznosnak látszik felidézni a környezetet és a teljes kontextust, amelyben megjelent, azaz áttekinteni

- ☉ az olasz könyvtári rendszer jelenlegi állapotát, területi és országos szervezeti struktúráját, elmentmondásaival és gyengeségeivel, de növekedésének és fejlődésének jeleivel is együtt;
- ☉ azt a jelenlegi intézményi és normatív helyzetet, amelyben ezek a kulturális intézmények működnek, s lehetőség szerint összegyűjteni mindazokat a politikai irányvonalakat, amelyeket a különböző résztvevők követnek, amikor a könyvtárak kulturális feladatait megszabják.

A könyvtárak története Olaszországban

Mi a könyvtár? Mik a szolgáltatásai? Kik a hasznélvezői? Olaszországban egyáltalán nem könnyű kérdések ezek, hiszen itt a könyvtár fogalma megállt azon a ponton, amit a személyes tapasztalat jelent, amikor valaki – szinte kizárólag tanulmányi (iskolai) jellegű céllal – beteszi a lábát bármelyik ilyen intézménybe, és úgy érzékeli, mint a tanulás és a kutatás számára fenntartott helyet, kevesek számára fenntartott szolgáltatásokkal és elavult struktúrákkal, ahová kevés jut el az innovációkból, mely a megőrzésre összpontosít, szervezete pedig a belső munkálatok hatékonyságát szolgálja.

Miért ez a kép? Miért oly nehéz Olaszországban egy olyan könyvtár-ideát elterjeszteni, melyben elsősorban mint mindenki rendelkezésére álló szolgáltatásként jelenik meg, melynek az a küldetése,

hogy megvalósítsa a dokumentumokhoz, az információkhoz, az olvasáshoz való hozzáférés jogát? Egy olyan szolgáltatásként, amely szervezeti struktúrájával behálózza az ország egész területét, funkcionálisan koordinált és együttműködő, annak érdekében, hogy a könyvtári (bibliográfiai) forrásokat gyorsan és készségesen rendelkezésre bocsássa?

Közel harminc évvel megjelenése után még mindig aktuális *Barone* és *Petrucchi* könyvtártörténeti könyve, egy ragyogó pamflet, mely kétségtelen szakmai szenvedéllyel írja le egy nemzet –, illetve egy ország, Olaszország – helyzetét, amely történetének több mint száz éve alatt jóformán semmi kötelességet nem vállalt és semmi figyelmet nem fordított a könyvtárak ügyére, s ennél fogva az olvasás lehetőségéhez való hozzáférés jogával, és általában, a könyvek és a bibliográfiai dokumentumok hasznosításával sem törődött. Különösen ellentmondásos helyzet ez egy olyan országban, melynek „bibliográfiai öröksége” a legnagyobbak és leggazdagabbak közül való. A mű címe *Primo: non leggere* (Egy: ne olvass!) úgy hangzik, mint egy feltételezett általános könyvtári törvény gunyoros első paragrafusa; egy soha el nem fogadott, de a statisztikai adatok szerint mégis megvalósított törvényé, akár a könyvtári szervezetet, akár az olvasás és a „könyvfogyasztás” alacsony mértékét tekintjük. Noha ma már vannak – ámbár földrajzilag jól körülhatárolható területen – jelentős eredmények is, még mindig érvényesek a könyv borítóján olvasható szavak: „*Ez a könyv mindazon tévedéseknek, lassúságnak, a könyvtári problémák archaikus és konzervatív felvetésének, kezelésének története akar lenni, amit az olasz vezető réteg az olasz egység megteremtésétől napjainkig eltelt több, mint egy évszázad alatt elkövetett.*”

Ám, ha nem tetszik a közel harminc éves ítélet, itt a vadonatúj olasz könyvtártörténet, *Traniello* kiváló munkája. Ebben a meggyőző és elmélyült dokumentatív tanulmányban a szerző szintén azon a né-

zeten van, hogy az olasz könyvtárak története tele volt (és van) ellentmondásokkal, bizonytalanságokkal, bizonyosságul egy olyan politikai osztálynak, amely nem tudott felhasználni egy fontos kulturális erőforrást, mely hasznos lett volna az ország polgári és szociális felemelkedése érdekében. A könyv első fejezetében egy az 1869-es évi közoktatás mérlegével kapcsolatos parlamenti dokumentumot idéz: „*Milyen jelentősége van annak, hogy könyvtáraink összessége a kötetek olyan kincsét képviseli, mely felülmúlja Franciaországot és más országokét? Legyünk azon, hogy ez a kincs ne csak a múltunkhoz legyen kötve.*” *Traniello* kommentárja szerint, ha kissé dagályosan is, de megjelennek itt mindazok az alapvető témák, amelyek mind a mai napig uralják a könyvtárakkal kapcsolatos bármiféle vitákat: az intézmények együttesét és a könyvtári gyűjteményeket egyfajta „összességnek” tekintik, mely egy ‘kincstárat’ képvisel, vagy – jobb esetben – mint egy hagyatékot, a múlt örökségét. Elmondható, hogy Olaszország, melyre az elmúlt évszázadok a világon egyedülálló könyvtári örökséget hagytak, a könyvtárakkal szemben ellentmondásos és gyakran elégtelen politikát követett, mely a könyvek mint a javak egyik gyűjtő és megőrző helyeként tekint a könyvtárra, mintsem olyan szervezetre, mely e megőrzött örökség használatát és hasznosítását szolgálja.

Egy olasz nemzeti könyvtár- és olvasáspolitikai nyomában

Az előbbieken említett (és javasolt) olvasmányokon felül, melyek a könyvtárak történetét mesélik el, annak érdekében, hogy megértsük annak a figyelemnek és értékelésnek a szintjét, amely az olasz politikai osztály részéről a könyvtárak és szolgáltatásaik felé mutatkozik, két, egymással kétségtelenül összefüggő aspektust érdemes áttekinteni: az olasz könyvtárak intézményi és jogszabályi kereteit.

Lennie kellene egy olyan általános platformnak, amely egy közös terv alapján együtt tartaná a könyvtári intézmények valamennyi, számos és különféle címzetes és felelős „belebeszélőjét”. Ennek az intézményi keretnek pedig hallgatnia kellene a szektor valamennyi szereplőjére, közülük is első sorban a könyvtárakat használó olvasókra. Át kellene látni az általános szervezeti struktúrát, a különböző és az egymást kiegészítő funkciókat, az integráció és a kölcsönös korreláció szintjeit, sőt, az intézményi keretnek olyan fokon kellene állni, hogy meg tudja mutatni, milyenek a „szomszédi” viszonyok a könyvtárak és e területen jelen lévő más kulturális szolgáltatások, a levéltárak, dokumentációs központok, a médiatékák, múzeumok, művelődési központok stb. között. Az országos politika felelősei részéről azonban gyakorlatilag még soha nem történt semmiféle akció, melynek célja egy komplex „országos könyvtári szolgálat”² tervezése és fejlesztése lett volna, melyben pontosítva lenne látható a területen jelen lévő különböző típusú könyvtárak hatóköre, funkciói és sajátosságai, s az egész közvetlenül az összes olasz könyvtár olvasóinak garantáltan kielégítő szolgálatát célozná.

Az Olaszországban található könyvtárak ezrei ezzel szemben a töredezettség és egyenlőtlenség képét mutatják, akár szervezeti vagy adminisztratív szempontból, akár típusaik vagy hovatartozásuk szerint tekintünk rájuk és szinte kiáltanak a koordinációért, mely megfelelően irányítva elindítaná az országos könyvtári szolgálatot, lerombolva azokat a határokat, amiket gyakran azon intézmények sokfélesége okoz, melyek a könyvtárakat birtokolják. Bővebbet az olasz könyvtárak helyzetéről a könyvtáregyesület 2001-es felméréséből lehet megtudni, mely – ha összefoglalóan is – jól illusztrálja a könyvtári tájkép fő vonásait, tanúskodik a problémákról, a tendenciákról és az aktuális fejleményekről.

A könyvtárügy intézményi kereteiről szólva nem lehet említetlenül hagyni az olasz állam felépítését, mely jelenleg is állandó fejlődésben van: a nyolcvana-

nas években megindult egy decentralizációs folyamat, mely regionális és helyi szintre utalt számos alkotmányos kötelezettséget, felelősséget és jogosultságot.

A jogszabályi kereteket³ tekintve, nagyjából az intézményiekhez hasonló képet láthatunk: az olasz könyvtárügy mindmáig nem kapott saját, koherens törvényt, noha a különféle jogszabályok, irányelvek, körlevelek és szabályozások együttese ennek lehetőségét és szükségességét egyaránt mutatja, ám a normatív anyagok összességéből sem olvasó, sem könyvtáros, sem könyvtárfenntartó nem tudná kiolvasni egy, az ország kulturális és polgári felemelkedését szolgáló „könyvtári kultúra” homogén tervét. Szisztematikusan áttekintve a könyvtárakat érintő jogi szabályozások rendszerét, első helyen az intézményi rendre vonatkozó törvények állnak, melyek meghatározzák és pontosítják az egyes szereplők, a helyi szervek, a tartományok és az állam kompetenciáit és funkcióit, bennük a kulturális javakkal és tevékenységekkel (így a könyvtárakkal és a könyvtári javakkal) kapcsolatosakat is. Az általában a kulturális javakra vonatkozó számos törvény (melyekben a könyvtárügy mint „könyvtári javak” szerepel) 2004 januárjában egységes szerkezetben *Codice dei Beni culturali e del Paesaggio* (a kulturális és környezeti javak kódexe) címen jelent meg az olasz hivatalos közlönyben. Az ebben szereplő könyvtár-meghatározás lényegében a már megismert tradicionális felfogást tartalmazza a gyűjtő-megőrző, az olvasást és kutatást lehetővé tevő intézményről.⁴ A következő csoportot a Kulturális Minisztérium szervezetét meghatározó jogszabályok alkotják, ezek jelölik ki az országos könyvtári és bibliográfiai szolgáltatások koordinációjáért felelős szerveket, a könyvtári és levéltári főosztályt, amelyhez a könyvtári javak és a kulturális intézetek főigazgatósága is tartozik. Újabb csoportba sorolhatók a könyvtárakkal „korreláló” jogszabályok, melyek ugyan nem közvetlenül ezekre az intézményekre vonatkoznak, de mégis hatással vannak rájuk, mint pl. a szerzői

jogok, a kötelempéldányok, a kiadói produktumok és a könyv kiadás szabályozása, de a magánszféra jogi védelmére és a személyes adatok kezelésére vonatkozó jogszabályok is. Következnek a tartományi szintű, a kultúrát és a könyvtári javakat érintő rendelkezések, melyek az említett új tartományi kompetenciák következményei, ám általában a könyvtárak ügyéhez inkább csak generikus szinten kapcsolódnak. Végül vannak az egyes régiók által kibocsátott, közvetlenül a helyi könyvtárakra vonatkozó, helyi érdekeltégű rendelkezések, melyek első generációja a hetvenes, a második pedig a nyolcvanas években keletkezett. Ezen jogszabályok segítségével azok a tartományok, melyek érzékenyebben és több figyelemmel fordulnak polgáiraik kulturális szolgálata felé (elsősorban Lombardia), valójában elindították Olaszországban a települési könyvtárak megszületésének és fejlődésének folyamatát.⁵

A könyvtáregyesület máig érvényes javaslata: az egész könyvtárügyet átfogó keretegyezmény

Az olasz könyvtáregyesület (AIB) 1998-as kongresszusán egy pontosan és részletesen kimunkált kerettörvény tervezetét mutatta be. Ezzel az akcióval az AIB még egyszer fel akarta hívni a politika képviselőinek figyelmét egy komoly és koherens országos könyvtári politika szükségességére. A *„Kerettörvény a könyvtárakról és az ismeretekhez, a gondolatokhoz, a kultúrához és az információkhoz való hozzáférést nyújtó szolgáltatásokról”* címet viselő tervezet fő vezérfonalai a következők:

- A kulturális javaktól a tájékozási források felé: A könyvtárak kulturális javakként való azonosítása megfosztja őket valódi, tájékoztatói szolgáltatás funkciójuktól. A könyvtári szolgáltatások eszközök, melyek révén konkrétan megvalósul valamennyi állampolgárnak az információhoz és dokumentációhoz való hozzáféréseinek joga.

- A könyvtári szolgáltatások „területiesítésének” szükségessége: A könyvtárak decentralizálását szolgáló intézkedések, hogy a könyvtárakat helyben irányítsák, figyelemmel a subszidiaritás elvére, és a területre, melyet szolgálnak.
- A közkönyvtárak funkcióinak megnövekedése a könyvtári szolgáltatások kontextusában és az immár felismert kulturális szerepre való tekintettel, melyet az információs társadalomban, új gazdasági és technológiai körülmények között kell betölteniük.
- A helyi igényeket is szolgáló nemzeti bibliográfiai szolgáltatások megvalósítása: az országos szolgáltatások megerősítése éppen a kisebb, gyengébb és periférikusabb könyvtárakon segítene. Olaszországnak szüksége van teljes és friss nemzeti bibliográfiára, központi katalógusokra, hálózati infrastruktúrára, a bibliográfiai adatokat szolgáltató és a könyvtárközi kölcsönzést segítő szolgáltatásokra.
- Minden könyvtár vezetési autonómiájának garantálása, az irányítási formák kimunkálása révén.
- A koordináció, kooperáció és kölcsönösség elve: Egyetlen elszigetelt és az országos könyvtári rendszerhez nem kötődő könyvtári struktúra se létezzen, bármely intézményhez tartozzék is.
- Meg kell valósítani a polgároknak a tájékozódáshoz való jogát, a bármely nyilvános könyvtárba való szabad és ingyenes belépés révén.
- Világosan szabályozni kell a könyvtárak, valamint a könyvtári dokumentumok szabad és akadálytalan használatát, tekintettel a szerzői jogokra, de az olvasók tájékozási igényeinek hatékony kielégítése érdekében.
- Egy közös *szolgáltatási karta* kidolgozásával az olvasók számára garantálni kell a szolgáltatások funkcionalitását és a könyvtárak közötti „átjárhatóságot”.

- Általános szabványok kimunkálása a könyvtári szolgáltatások funkcionalitása érdekében, azok típusait és jellegzetességeit is figyelembe véve.
- Új, nagyobb figyelem a könyvtári szakemberek felé, közvetlenül oly módon is, hogy a kerettörvény egyben a könyvtáros mint szakember intézményesített elismertségét is biztosítja. Az akár köz- akár magán-könyvtár fenntartóknak meg kell találniuk a törvényekben a könyvtárosokra, képzettségükre, jogaikra vonatkozó előírásokat, melyek alapján a munkaszerződéseikben is elismerésre kerülnek a megfelelő szakmai ismeretek.

A helyi önkormányzatok közkönyvtárai

Végül a települések nyilvános könyvtáraitól térve, rövid történetük ismét csak Olaszországnak az erre a területre fordított igen csekély odafigyelését bizonyítja: a könyvtáraknak ez a típusa jóformán az 1970-es évek elejéig szinte teljesen hiányzott az ország könyvtári térképéről. A hetvenes években megindult, a kompetenciákat centrálisról lokálissá fordító folyamat eredményeként megérett a helyzet a mindenkit szolgáló könyvtári szolgáltatások megteremtésére és megszervezésére. A települések, a tartományi rendelkezések alapján, megkezdték ezen alapszolgáltatás megteremtését és a közönség számára való megnyitását. Ennek köszönhetően, ha tartományokként eltérő mértékben is, de mégis jelentősen elterjedt az ország területén a közkönyvtárak intézménye.

Vannak-e a harminc éves fejlődés nyomán kialakult könyvtártípusnak közös jellemző vonásai? Az biztos állítható, hogy – éppen a helyi önkormányzati közkönyvtárak jelenlétének köszönhetően – jelentősen átfurmálódik a fogalom értelme, a tudományért való könyvtártól az információért való könyvtár felé. Ugyanakkor az egyre elterjedtebben jelen lévő könyvtárak, a hálózatot képező szerveződésnek is köszönhetően, az *információ demokráciáját* is megjelenítik mint egy lehetséges választ a vala-

menyi polgár társadalmi és kulturális életét is forradalmian befolyásoló gyors információ- és kommunikáció-technológiai fejlődésre.

A másik megfigyelhető jelenség a települési közkönyvtárak növekvő fontossága és központi szerephez jutása, a szolgáltatásai iránti fokozódó érdeklődés azon széles közönség részéről, amely nap mint nap megtalálja e könyvtárakban a dokumentációs és információs szolgáltatásokhoz és az alap-olvasmányokhoz való szabad hozzáférést. Ez a közép-pontba kerülés pedig visszahat a könyvtári szolgáltatások újbóli meghatározására, melyek immár nem csak az állami, vagy a tartományi székhelyeken lévő nagykönyvtárakra alapoznak.

Harmadikként pedig megállapítható, hogy az önkormányzati könyvtárak immár valódi *helyi közszolgáltatások*, s ily módon – a könyvtáregyesület álláspontja szerint – ennek megfelelő bánásmód és gondoskodás illeti meg azokat.

Néhány megjegyzés a dokumentumhoz

Akinek Olaszországban akár minimális tapasztalata is van a könyvtárügy területén, minden intézményi-politikai beavatkozást félelemmel fogad, hogy az a könyvtár fogalmának téves értelmezéséből fakadó „eredendő bűnt” hordozza magában. Nos, a dokumentum elemzése nyomán ez a félelem azonnal eloszlik: inkább az tapasztalható, hogy a napi könyvtári gyakorlat áll igen messze attól a küldetés-től, amit a dokumentum első pontja megfogalmaz.

A dokumentum bevezető szavaiban a javaslat, mely az állammal való munka- és felelősség-megosztásra vonatkoznék, az elemző számára azt sugallja, hogy a tartományok és a helyi önkormányzatok nem kívánnak innovatívabb és radikálisabb egyezményekkel fellépni a könyvtárügy állami szereplőivel szemben, mintegy lemondva a szolgáltatások „területiesítése” és a szubszidiaritás – az olasz

alkotmányban is rögzített – elveinek a könyvtárügyben való teljes körű alkalmazásáról. A második és harmadik pont örömmel nyugtázása mellett külön elismerésre érdemes, hogy a dokumentum nem mulasztja el a helyi közkönyvtárak összekötését az országos bibliográfiai szolgáltatási struktúrával (nemzeti bibliográfia, SBN, központi intézmények). Ugyanakkor nehezen érthető, hogy a gyakorlatban miként valósítható meg a helyi közkönyvtárak bevonása a teljes rendszerbe, ha az állam meghagyja a minisztérium jelenlegi szervezeti elhelyezkedését, mely szerint kizárólag az állami közkönyvtárak irányítása tartozik feladatkörébe. Örvedetes, hogy a negyedik pontban külön hangsúlyt kap a szolgáltatásokhoz való hozzáférés mindenkit megillető joga és az alapvető szolgáltatások ingyenessége.

Különös figyelmet érdemel az ötödik pont szerinti országos bizottság és kijelölt feladatai, illetve céljai. Valójában a bizottság lesz, mely konkrét formába önti a dokumentum által leírt könyvtárpolitikát, illetve eszközöket is kimunkál annak végrehajtásához.

Végül, ha a dokumentumot összevetjük egy másik könyvtárpolitikai dokumentummal, mely a 2003-as firenzei IV. könyvtári konferencia összefoglalójában olvasható, nem kis meglepetéssel tapasztalhatjuk, hogy – legalábbis elméletben – jelentős konkordancia van a két „főszereplő”, az állam és a tartományok szándékai között az olaszországi könyvtári szolgáltatások újjászervezése és hasznosítása terén. Az olasz könyvtárosoknak (és mindekelőtt a könyvtárakat használó olvasóknak) most nem marad más, mint várni.

Jegyzetek

- 1 A dokumentumot közreadó folyóirat itt lábjegyzetben emlíkeztet az olasz könyvtáregyesületnek a könyvtárügy tartományi szintű jogi szabályozására vonatkozó javaslatára.

2. Ez a kifejezés – „*servizio bibliotecario nazionale*” – ma az olasz könyvtárosok legtöbbszörének az SBN rövidítés feloldását jelenti, holott e közismert akronima mindössze egyetlen projektet jelent, melynek eddigi eredményei, bármily jelentősek is, a szokatlan mennyiségű anyagi ráfordítás fényében még nem kielégítőek, különösen az olvasók szempontjából nem – jegyzi meg F. Rosa.
3. Morlicchio évekig használt jogszabálygyűjteményét (*Nuova legislazione bibliotecaria*) nemrég váltotta fel D’Alessandro teljes, és nem csak jogszabályokat, de egyéb fontos dokumentumokat is tartalmazó munkája.
4. Megjegyzendő viszont, hogy a gyűjtés tárgyát tekintve előrelépés is tapasztalható, hiszen az adott szakasz a bármely hordozón kiadott vagy publikált könyvek, anyagok és információk gyűjtéséről és megőrzéséről beszél. –M. J.
5. Ide kívánczik még, hogy Toscana és Emilia-Romagna tartományok pedig a kilencvenes évek végén már nyolcvanas évekbeli, túlhaladott jogszabályaik lecseréléséről gondoskodnak.

Irodalom

Linee di politica bibliotecaria per le autonomie. In: Bollettino AIB. 43.vol. 2003. 4.no. 413-416.p.

ROSA, F.: Primo: non leggere? Quale politica bibliotecaria in Italia? Le regioni e gli enti locali si muovono. In: Bollettino AIB. 44.vol. 2004. 1.no. 55-68.p.

BARONE, G. – PETRUCCI, A.: Primo: non leggere. Biblioteche e pubblica lettura in Italia dal 1861 ai nostri giorni. Milano: Mazzotta, 1976.

TRANIELLO, P.: Storia delle biblioteche in Italia. Dall’Unità a oggi. Bologna: il Mulino, 2002.

Rapporto AIB sulle biblioteche italiane 2001. In: Bollettino AIB. 42.vol. 2002. 4.no. 475-500.p., illetve <http://www.aib.it/aib/boll/2002/rappo1.htm>

D’ALESSANDRO, D.: Il codice delle biblioteche. Milano: Editrice Bibliografica, 2002.

Az AIB kerettörvény-javaslat:

<http://www.aib.it/aib/cen/lquadro.htm>

A IV. könyvtári konferencia anyaga:

<http://www.librari.beniculturali.it/struttura/conconf.pdf>

Hidak -

a műveltség összeköt

A Nemzetközi Olvasástársaság
XXI. világkongresszusa

Budapest

2006. augusztus 7-10.